

การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม
การคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1*

THE DEVELOPMENT OF TEACHER EXPLICATION PROGRAMS IN
LEARNING MANAGEMENT FOR PROMOTE STUDENTS' CRITICAL
THINKING IN NONG BUA LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

วรรณฤดี เหล่าสมบัติ

Wanruedee Laosombut

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

Suwat Julsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: wanruedee.laosombut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มี ความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 2) พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอน จำนวน 308 คน งานวิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มและประเมินโปรแกรม จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* Received 28 March 2020; Revised 14 April 2020; Accepted 30 April 2020

ผลการวิจัยพบว่า: การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา โดยขั้นตอนของโปรแกรมพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1) เตรียมการ 2) พัฒนา 3) บูรณาการระหว่างปฏิบัติงาน และ 4) ประเมินผล หลังพัฒนาโปรแกรมฯ ได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: โปรแกรม, การพัฒนาครู, การคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน

Abstract

The purpose of this research were 1) to study the current and desirable conditions of teacher development to promote critical thinking of students in Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office1, 2) to develop a teacher explication program to promote critical thinking of students in Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office1. The sample group were teachers in basic education institutions consisting of 308 people. The research has been divided into 2 phases as follows: Phase 1 the study of current conditions and desirable conditions of teacher development to promote critical thinking of students by using the 5 experts. The collect data tools were questionnaires. Statistics used for data analysis were mean, standard deviation. Phase 2 developed teacher explication programs to promote critical thinking of students. Data provider group, the focus group and evaluation were organized by using the 5 experts. The tools for data collection were questionnaires. The statistical evaluation for data analysis were Mean, standard deviation.

The results were as followed: The results of the analysis of current conditions and desirable conditions of teacher development to promote critical thinking of students found that the current conditions overall was at a medium level. The highest mean was preparation and the desirable conditions was the proposal of problem situations. The development step of a teacher explication program to promote critical thinking of students consisting of 4 steps: 1) preparation 2) development 3) integration during work and 4) evaluation after

the program development has been evaluated by experts. The results show that the program was overall suitable at the highest level and has the overall possibility at the highest level.

Keywords: Program, Teacher Development, Critical Thinking of Students

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การคมนาคมและอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันต่อวิทยาการใหม่ ๆ มนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจึงต้องขึ้นอยู่กับสองตัวแปรหลักคือการศึกษาและวัฒนธรรม (ลิขิต อีระเวคิน, 2556) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา พุทธศักราช 2552-2561 ซึ่งมีเป้าหมายให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพในปี 2561 โดยมีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในสามประเด็นหลักคือ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาตลอดจนการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง สามารถกำจัดข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำหน้าที่ที่สมบูรณ์ของบุคคล (เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์, 2537) ดังนั้น การพัฒนาความสามารถด้านการคิด ควรเน้นพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดทั้งปวง ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ความคิดที่ผ่านการพิจารณาข้อมูล หลักฐาน และเหตุผลอย่างรอบคอบแล้วและเมื่อบุคคลคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว ได้ผ่านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาแล้ว ความคิดนั้นจะสามารถนำไปใช้ในกระบวนการอื่น ๆ ต่อไปได้ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2550)

ครูผู้สอนควรเน้นที่เครื่องมือสำหรับการคิดให้เหตุผลผ่านประเด็นและปัญหาจะช่วยให้ นักเรียนได้ความรู้มากขึ้นซึ่งจะสามารถนำไปใช้ได้ตลอดชีวิต ครูควรตระหนักว่าเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่เรียนเป็นเพียงเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนเท่านั้น เนื้อหาของการจัดการเรียนการสอนก็คือการทำให้เด็กคิดเป็น นั่นคือหัวใจสำคัญ โดยที่ชีวิตจริงปัญหาสำคัญที่สุดในชีวิตอาจเกิดขึ้นนอกเหนือจากตำราเรียน ดังนั้นการเข้าใจสถานการณ์อย่างเต็มที่ผ่านการสังเคราะห์ของความรู้และการหยั่งลึกจากหลาย ๆ วิชาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ที่ผ่านมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้จัดการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นจากโรงเรียนในทุกสังกัด โดยวัดความสามารถพื้นฐานสำคัญ 3 ด้าน

คือ ด้านภาษา (Literacy) ด้านคำนวณ (Numeracy) และด้านเหตุผล (Reasoning Abilities) ผลการประเมินการทดสอบ NT ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 พบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 จากผลการสอบในปีการศึกษา 2561 ที่ผ่าน มา โดยที่คะแนนด้านเหตุผลต่ำกว่าทุกด้าน และเมื่อเทียบกับปี 2560 พบว่าค่าการพัฒนา ด้านเหตุผลเพิ่มขึ้นเพียง 2.88 เปอร์เซนต์เท่านั้น หากเทียบกับด้านการคำนวณที่เพิ่มขึ้นถึง 13.10 เปอร์เซนต์ ผลการประเมินที่将会เป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา ขึ้นพื้นฐานในภาพรวม

ด้วยเหตุผลและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาจึงมี แนวคิดที่จะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่าง มีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและครูโดยทั่วไป ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดทิศทางการวางแผน และการพัฒนาครูในสถานศึกษา นอกจากนี้รวมถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจได้ใช้ข้อมูล และนำแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริม และ พัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูด้านการจัดการ เรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมี วิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการ เรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและกำหนดขอบเขตของ เนื้อหาในการวิจัยไว้ดังนี้

1.1 องค์ประกอบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ ผู้เรียน ได้แก่ 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการจัดการเรียนรู้

1.2 วิธีการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน 1) การฝึกอบรม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การศึกษาดูงาน 5) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน

1.3 ส่วนประกอบของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) เนื้อหา 3) วิธีดำเนินงาน 4) กิจกรรม 5) ระยะเวลา 6) การวัดและประเมินผล

1.4 การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูด้านพัฒนาครูด้านการพัฒนาการจัดการเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน คือ การออกแบบชุดกิจกรรมพัฒนาครูที่มีระบบ มีขั้นตอนในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 2) พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน 3) การประเมินโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ปีการศึกษา 2562 รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,562 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นในกลุ่ม (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970)

ระยะที่ 2 โปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 การประเมินโปรแกรม ตรวจสอบยืนยันโดยการสนทนากลุ่มและประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ตามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมทั้ง 5 ด้าน

องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.ด้านการเตรียมความพร้อม	3.61	0.50	มาก	4.74	0.45	มากที่สุด
2. ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา	3.53	0.50	มาก	4.82	0.41	มากที่สุด
3. ด้านการฝึกคิดและรวบรวมข้อมูล	3.38	0.60	ปานกลาง	4.79	0.42	มากที่สุด
4. ด้านการสรุปผลการคิด	3.29	0.57	ปานกลาง	4.72	0.47	มากที่สุด
5. ด้านการประเมินการคิด	3.28	0.58	ปานกลาง	4.64	0.50	มากที่สุด
รวม	3.42	0.55	ปานกลาง	4.74	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

2.1 โปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) เนื้อหา 3) วิธีดำเนินงาน 4) กิจกรรม 5) ระยะเวลา 6) การวัดและประเมินผล

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความเหมาะสมของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. เป้าหมาย	4.40	0.22	มาก	4.00	0.72	มาก
2. เนื้อหา	4.44	0.58	มาก	4.08	0.32	มาก
3. วิธีดำเนินงาน	4.50	0.52	มาก	4.05	0.38	มาก
4. กิจกรรม	4.60	0.37	มากที่สุด	4.08	0.20	มาก
5. ระยะเวลา	4.55	0.52	มากที่สุด	3.95	0.29	มาก
6. การวัดและประเมินผล	4.64	0.51	มากที่สุด	4.12	0.29	มาก
รวม	4.54	0.43	มากที่สุด	4.04	0.37	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความ

พร้อม ซึ่งด้านการเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่ครูผู้สอนมีการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนว่าต้องการให้ผู้เรียนเมื่อเรียนจบแล้วจะได้อะไรจากการเรียนรู้บ้าง ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่ต้องการเรียน เพราะการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นอย่างแรก ดังนั้นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องมีการแจ้งจุดประสงค์ของการเรียนในแต่ละครั้งรวมทั้งการทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมเข้ากับเรื่องที่เรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (เพ็ญพิชชา มั่นคง, 2554) กล่าวว่าการประยุกต์การสอนแนวพุทธวิธีโดยเน้นที่ครูมีความสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนเพื่อจูงใจ และสอนศิษย์ให้เกิดความศรัทธา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเชิงประจักษ์ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสดำคิด ได้แสดงออก ปฏิบัติได้ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ถูกต้อง มีขั้นตอนดังนี้ ในขั้นนำได้แก่ ครูมีการประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบก่อนเรียน ทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ถูกต้อง จะเห็นได้ว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม เนื่องจากครูส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติด้านนี้เป็นประจำหรือจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับด้านการเตรียมความพร้อม

1.2 สภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา เป็นขั้นที่ครูผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่กำหนดให้ เป็นสถานการณ์ในการแก้ปัญหา หรือขัดแย้ง คำถามที่ต้องการคำตอบข้อมูลไม่เพียงพอไม่หาข้อสรุปได้ในทันที เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณานิยามปัญหา วิเคราะห์ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่กำหนดให้ หัวใจหลักของการสอนกระบวนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน คือ ครูผู้สอนต้องใช้คำถามหรือการสร้างสถานการณ์และปัญหาเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พยายามฝึกคิดเพื่อหาคำตอบ การตั้งสมมติฐาน อรรถยญา โสมนัส กล่าวว่า ส่วนที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วย การนำเสนอปัญหา โดยการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ข้อความ ข้อโต้แย้ง รูปภาพหรือข้ออ้าง ให้ผู้เรียนได้เผชิญเพื่อนำไปสู่การคิด กิจกรรมที่กระตุ้นการคิด ประกอบด้วยการใช้คำถาม เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางการคิด ในรูปของการอภิปราย การสนทนา (อรรถยญา โสมนัส, 2552) สุคนธ์ นินทพานนท์ และคณะ เสนอให้ครูจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ การจัดสื่อการเรียนรู้แบบ

ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการฝึก มีหลายรูปแบบ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ บทความประเภทต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ นิทาน ครูใช้คำถามจากเรื่องเพื่อการฝึกคิด เช่น เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลนับว่าเป็นอีกทักษะหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการคิด และอีกหลายรูปแบบที่น่าสนใจได้แก่การฝึกจากสถานการณ์จำลอง ซึ่งให้เห็นว่าครูสอนให้ความสำคัญกับการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อนำไปกระตุ้นการคิดของผู้เรียน (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2553)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ที่ดูแลด้านการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ครูที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนและด้านจิตวิทยาการสอน ระดับครูชำนาญการพิเศษ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาครูในเรื่องการสอน กระบวนการสอนคิด ได้แก่ ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประเภทของ การคิดแนวทางการบูรณาการทักษะการคิดในการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น กระบวนการคิด นับว่าเป็นผลดีแก่ตัวครูที่จะได้รับความรู้ ได้ฝึกกระบวนการสอนคิดอย่างมี วิจารณญาณ การที่ครูจะสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเรื่อง การคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นครูผู้สอนจำเป็น ที่ต้องมีความรู้และเข้าใจกระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณเป็นอย่างดี ย่อมส่งผลให้การจัดการเรียน การสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ประกาศเจตนารมณ์ไว้ว่า “2549 ปีแห่งการปฏิรูป การจัดการเรียนการสอน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) กำหนดให้การพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนเป็นจุดหมายหลักในการพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ของการศึกษา โดยเน้นย้ำเรื่องการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน นับได้ว่าการพัฒนา กระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ครูผู้สอนในครั้งนี้จึงเป็นการดำเนินงานที่มีความ สอดคล้อง กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการเตรียมความพร้อม 2) ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา 3) ด้านการฝึกคิดและรวบรวมข้อมูล 4) ด้านการสรุปการคิด 5) ด้านการประเมินการคิดและการประยุกต์ใช้ จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพที่พึงประสงค์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และจากการวิจัยพบว่าการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของผู้เรียน โดยรวมและรายด้านพบว่า ด้านการประเมินการคิดและการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาตระหนักและเห็นความสำคัญของการประเมินการคิดและการประยุกต์ใช้การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ

2. การจัดการเรียนการสอนกระบวนการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณควรจัดให้กับ ครูผู้สอนที่ต้องการจะพัฒนาตนเองอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะถ้าครูมีความต้องการในการที่จะพัฒนาจะทำให้เกิดการตระหนัก กระตือรือร้น เกิดการใฝ่เรียนรู้ ดังนั้นการให้ความรู้ด้านกระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณแก่ครูผู้สอน จะทำให้การให้ความรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญถึงการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของผู้เรียน อาจอยู่ในรูปแบบการบูรณาการในกิจกรรม หรือวิชาอื่น และที่สำคัญควรมีการนำโปรแกรมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณไปให้กับครูผู้สอนได้ทดลองใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของผู้เรียน

2. ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังจากการนำโปรแกรมการพัฒนาคู่มือด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ไปใช้ในการพัฒนาคู่มือในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- เพ็ญพิชชา มั่นคง. (2554). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีของสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์. (2537). การพัฒนารูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ลิขิต อีระเวคิน. (2556). การปรับตัวของประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์เอเชียรุ่งโรจน์และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 38(2), 23-46.
- สิทธิพล อัจฉินทร์. (2550). การพัฒนาทักษะการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณของครูวิทยาศาสตร์ประถมศึกษา. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 7(3), 22-25.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2553). *นวัตกรรมการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินต์.
- อรัญญา โสมนัส. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ของสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินจากภายนอกรอบที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Krejeie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.